

Carles Salvador, en la memòria

Carles Salvador (València, 1893 – Benimaclet, 1955) no va ser un gran lingüista. Tampoc no va ser un gran gramàtic. Ni va destacar pels seus coneixements filològics. Tot i això, el “mestre de Benassal” ha estat la personalitat més destacada de les lletres catalanes al País Valencià fins a la generació de Joan Fuster i Sanchis Guarnier gràcies al seu paper en la signatura de les Normes de Castelló i la seua tasca en la difusió i la normalització del català. Un divulgador, en diuen.

Si la lògica gremial s'haguera complert, Salvador no hauria d'haver substituït mai la plana, el ribot i la gimbar da pel clarió, els llibres de text o els diccionaris. Però una desafortunada caiguda que li va trencar el colze durant la infantesa va esvaïr els anhels del seu pare, que volia que alguna vol-

Enguany fa cinquanta anys de la mort de Carles Salvador, artífex de les Normes de Castelló i difusor del fabrisme al País Valencià. El millor regal per celebrar l'efemèride és la consolidació d'una fundació que porta el seu nom i que ha recuperat el llegat d'aquest “polític de la llengua”.

ta el rellevar a capdavant de la fusteria que regentava al barri del Carme, en ple centre de València. La fusteria, la va substituir pel magisteri. Després de dues estades fugaçes a Aiello de Malferit (Vall d'Albaida) i a la Pobla de Benifassà (Baix Maestrat), Salvador va demanar el trasllat a Benassal, a la comarca de l'Alt Maestrat. Era

l'any 1916 i el mestre només tenia vint-i-tres anys.

En la maleta que el jove educador s'emportà a aquest poble “tot blanc, de teules roges, voltat de fonts frescals per alta gràcia”, es rumiava una incipient consciència valencianista que li havia portat a simpatitzar amb València Nova, una societat que aglutinava el progressisme nacionalista. Amb aquesta nova destinació, Salvador quedava lluny de València, on en aquell moment començava a bullir un cert moviment de desvetllament i renovació del món cultural. A canvi, Carles Salvador va trobar a Benassal “l'oportunitat d'esdevenir, de “fer-se”, d'alguna manera, de poble”, tal com va dir Vicent Andrés Estellés. La integració en la vida de poble (“la font d'on raja el major factor cultural”) el va fer un veí més, i el contacte amb la gent li va permetre marcar diferències amb la seua ciutat natal, amb la qual se sentia cada volta menys identificat.

Benassal custodia el record d'un home “de poble”

Carles Salvador va passar 18 dels seus 62 anys de vida a Benassal. Tot i no ser molt de temps, aquells anys va coincidir amb l'etapa més fructífera d'aquell jove pedagog que, de manera impenitent, es va entestar a divulgar l'idioma. Quan substituï Benassal el 1934 per Benimaclet (Horta), més per prescripció mèdica (patia dolors reumàtics) que per voluntat, hi deixà un important llegat de llibres i manuscrits. Mort el pare, la seua filla, Sòfia, retornà al poble del Maestrat, enduent-se amb ella tota la producció feta a Benimaclet. La seua casa, al número 17 del carrer de l'Hostal, va custodiar el llegat de Salvador, fins a la mort de Sòfia, el 1995. Després, els documents van quedar en els llimbs, a falta d'una institució solvent que se'n volguera fer càrrec.

La indefinició en què va quedar porta camí de solucionar-se. L'Institut d'Estudis Catalans, l'Ajuntament de Benassal i els hereus de Carles Salvador (dos néts del fill homònim) han constituït la Fundació Carles Salvador, amb l'objectiu de “mantenir el llegat moral, cívic i intel·lectual” del mestre de Benassal. La Fundació té la seua al poble de l'Alt Maestrat, on està previst obrir les portes d'una aula museu on, a més de compilar totes les seues obres, també es guarden les cartes que el van mantenir en contacte amb els seus coetanis a València i Barcelona i la seua biblioteca particular. L'aula museu també recrearà el despatx de Benassal on va rumiar la seua obra. La Fundació es converteix així en la segona entitat que manté el llegat d'aquest home polifacètic, juntament amb el Centre Carles Salvador, que ha ensenyat o ha perfeccionat el valencià de 28.000 persones. Del que opina la Generalitat Valenciana sobre la Fundació o la mateixa efemèride de la mort del mestre de Benassal no se'n té notícia.

El polític de l'idioma. Destacar una sola qualitat de la personalitat del “mestre de Benassal” és particularment difícil. Més de 600 articles a la premsa; una reeixida producció literària on destacà, per damunt de la resta, la seua obra poètica; la participació en tot allò que tinguera a veure amb el relleu i la normalització de la llengua, i el seu posicionament en favor de la renovació pedagògica ens parlen d'una persona compromesa amb la llengua i el país.

Passades les “anyades quaresmals”, denominació que ell va donar a les etapes de dictadura, Carles Salvador va

A l'esquerra, dalt, Carles Salvador amb la seua família: els seus fills, Carles i Sofia; la seua dona, Sofia; i els seus pares, Ramon i Maria. A baix, el mestre amb els seus alumnes a Benassal. En el centre, el jove Carles Salvador, el 1911, amb 18 anys. A dalt, la seua casa d'estiu a Benassal, al carrer de l'Hostal, on ha romàs bona part del seu llegat fins ara

ser un dels 52 signants de les Normes de Castelló del 1932, basades en les Normes Ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans. Per aquell any, i a pesar de la distància que el separava dels centres de discussió, el mestre de Benassal estava en contacte constant amb Catalunya i les Illes Balears. L'IEC el nomenà col·laborador, ajudà en l'elaboració del *Diccionari general de la llengua catalana* i contribuï a redactar el *Diccionari català-valencià-balear* de mossèn Alcover.

El 1933 apareixia el seu *Vocabulari ortogràfic valencià*, al qual calia sumar la *Morfologia valenciana*. El 1951, ja en la seua època de maduresa, va escriure *La gramàtica valenciana*, una obra amb la qual han estudiat centenars de valencians. El manual no era, però, fruit d'un treball puntual. Com un degoteig constant, les seues píncoles gramaticals havien esquitxat les pàgines de publicacions com *El Camí*, *Timó* o *Acció* al llarg de la dècada dels trenta. Sota l'epígraf de "Notes gramaticals" i

"Idioma", aquestes notes, basades en el treball de Pompeu Fabra, van esdevenir els primers apunts de tota una generació.

Tot i això, Salvador era conscient de les seues limitacions: "Jo no sóc un gramàtic. Sóc, senzillament, un mestre d'escola que prepara les lliçons i les ensenya, les transmet, amb el llenguatge i la metodologia que creu més eficient. No sóc gramàtic, com no sóc matemàtic, ni geògraf, ni dibuixant." Carles Salvador fou, per tant, un divulgador.

Cines Babel
Albatros

CINES ALBATROS
Fra Lluís Colomer, 4 Acc. · València

MATCH POINT

de Woody Allen

Si presentes aquesta butlleta tindràs el següent preu especial:

Si ets subscriptor d'EL TEMPS:
4€ De dilluns a dijous
i 4,40€ cap de setmana.

(Cel acobador de qualitat de registre)

Si ets lector d'EL TEMPS:
4€ de dilluns a dijous

MATCH POINT

EL TEMPS

En el centre, Carles Salvador, en una imatge presa a l'Institut Francesc Ribalta de Castelló de la Planà.

Carles Salvador: memòria i futur de l'idioma

L'opinió de **Miquel Nicolás**

L'evocació de Carles Salvador reobri dos debats molt pròxims, que apareixen de manera intermitent i que es resolen de maneres molt diverses en la vida social i en l'activitat política: la funció social de la memòria i la fixació normativa de la llengua. Considerem els usos ideològics del passat. Com sentenciava Fuster, aquesta vegada amb raó, la història o és erudició o és política (o les dues coses). Fet i fet, les figures del passat ens deixen ordinar i conspícus estudis. Però sobretot ens serveixen per justificar el present. Carles Salvador no ha tingut el gran homenatge institucional que els poders públics valencians li haurien d'haver tributat. Per contra, se l'invoca tant per legitimar les misèrrimes realitats actuals com per avalar els projectes utòpics.

Hi ha qui, forçant la lògica històrica, el vol defensor del castisisme lingüís-

tic covat amb connivències acadèmiques. Com ja s'assajà amb Sanchis Guarnier o amb Enric Valor. Per la seua banda, l'irredemptisme sobiranista el fa militant compromès i somniador de la pàtria catalana, gran i independent. Però, ben vist, demanar-se què faria avui el mestre de Benimaclet és tan absurd i tan estèril com especular amb la història avortada al Compromís de Casp. La memòria històrica hauria de ser quelcom més que una ficció esbojarrada, una nostàlgia malpaïda o una manipulació barroera. Sobretot hauria de ser un esforç per desentriar els fets de les interpretacions, tant si són ajustades com abusives. I per bastir-les amb ponderació crítica, cosa ben diferent de la tergiversació i l'anacronisme.

Aquestes premisses també són aplicables al debat sobre la norma. Val a dir que les discussions sobre el tipus

de normativa i el model d'estàndard fan pudor de descomposició. Mentre el català malviu a casa nostra, hi ha qui s'entesta a descobrir-nos ara els mots i a passar de contraban "la" gramàtica. Com si els qui encara creiem en el futur de la llengua no n'haguéssim après els rudiments just amb Carles Salvador. Alguns dels qui s'apropien de la figura cívica amb voracitat ahistòrica en silenci *de facto* l'obra normativitzadora, en un nou exercici de canibalisme lingüístic. La divulgació normativa que dugué a terme Carles Salvador no es pot malbaratar en nom d'una espúria genuïnitat lingüística. Va acomplir una funció impagable i just és reconèixer-ho. I, d'altra banda, pretendre que els problemes de la salut de la llengua es deuen al caràcter "impopular", "artificios" o "allunyat" de la normativa, que en allò substancial està ja consolidada, és un error de càlcul que hem d'atribuir a una formació precària o a una mala fe i un cinisme considerables.

Universitat de València

gador de les normes fabrianes, un activista de la llengua.

Va ser des de les pàgines de *Camí* que el mestre de Benassal va iniciar els cursos per correspondència publicats entre 1932 i 1934, i posteriorment, en el si de Lo Rat Penat, el 1949, quan aquesta entitat es convertí en reducte dels nacionalistes, al capdavant de la Secció de Literatura i Filologia.

Un pedagog de la llengua. A més de "fer-li de poble", tal com va apuntar anys després Estellés, la seua estada a Benassal va servir perquè aquell jove mestre criat a València xocara amb una realitat de la qual ell mateix abominava: aquells joves que parlaven, es relacionaven i vivien en català havien d'aprendre en una llengua aliena. "Pedagògicament, ens fa falta instruir els nostres deixebles en la llengua nadiua, perquè no ens comprenen els infants en parlar-los en castellà, de manera que és necessari traduir no sols el significat de moltes paraules sinó també tota l'explicació feta", lamentava en un article a

El Poble Valencià el 1917, quan tot just s'assentava en aquell poble en recessió que sobrevivia de la collita de blat i el poc que deixaven les aigües termals. El mateix Salvador fou l'impulsor de l'Associació Protectora de l'Ensenyança en València, el 1920, si bé aquesta plataforma nacionalista no va acabar de reeixir per l'arribada de la dictadura.

Això no obstant, el mestre de Benassal va aprofitar les tribunes que se li oferien en la premsa diària per continuar reivindicant un ensenyament primari "gratuït, obligatori, laic i coeducatiu per a tots els infants del País Valencià". Com en la seua poesia, Carles Salvador es va situar en l'avantguarda dels mètodes d'ensenyament fins a convertir-se en la cara visible dels partidaris d'una renovació pedagògica que començava a ensumar-se en altres punts d'una Europa per la qual, d'altra banda, sempre va sentir admiració.

Contribució literària. Carles Salvador va alternar el vers, la narrativa, el teatre i l'assaig filosòfic, si bé va ser en

el primer on la seua contribució ha estat més important. "Fou un possibilista", explica Vicent Simbor, professor de la Universitat de València i una de les persones que més ha estudiat la trajectòria del mestre de Benassal. "Tot i haver viscut la major part de la seua vida sota dictadures, va traure el màxim partit a les petites possibilitats que se li obrien", afegeix. Salvador, per contra, consagrà el llarg parèntesi primoriverista a l'estudi i l'activitat literària, el qual va contribuir definitivament a la seua desafecció per l'anquilosada tradició jocfloralesca. Salvador va passar a formar part de la revista cultural *Taula de Lletres Valencianes*, una plataforma de lluita contra l'estancament de la poesia local on sovintejaven els articles sobre els moviments artístics més innovadors. Com ja havia fet en la pedagogia, Salvador es va situar en l'avantguarda, fins a convertir-se en un hereu de la revolució poètica dels simbolistes.

Violeta Tena

CAMPANYA PER L'ACOLLIMENT FAMILIAR

NECESSITO UNA FAMÍLIA QUE EM LLEGEIXI UN CONTE CADA NIT

...I que m'ajudi a fer els deures cada dia, que vingui amb mi a jugar al parc, que m'acompanyi al futbol... A Catalunya molts infants no poden viure amb els seus pares. L'única possibilitat que tenen de fer realitat les seves il·lusions és trobar una família que els aculli temporalment. **Fes un salt cap a l'acolliment.**

 Generalitat de Catalunya
Institut Català
de l'Acolliment i de l'Adopció

Amè el suport de:

FUNDACIÓ PRIVADA
CARMEN Y M. JOSÉ OCHOA

012
Cost de la trucada:
0,54€ als 5 min. 0 IVA inclòs